

УДК 378:373.2.011.3-051

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.74-3.38>**М. В. Чернявська**кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і технологій дошкільної освіти та мистецьких дисциплін
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті висвітлюються теоретичні основи формування естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, обґрунтовуються організаційно-педагогічні умови удосконалення естетичної підготовки фахівців. Автор вважає, що формування відповідного рівня естетичної компетентності здобувачів вищої освіти в умовах професійної підготовки важливо здійснювати як під час вивчення дисциплін художньо-естетичного спрямування із використанням інноваційних методів викладання проблемно-пошукового характеру, так і шляхом залучення їх до науково-дослідної діяльності у галузі естетичного виховання дітей дошкільного віку. Однією із дієвих форм науково-дослідної роботи у вищій школі вважається студентський науковий гурток, діяльність якого здійснюється у вільний від занять час і спрямовується на розкриття творчого і наукового потенціалу майбутніх фахівців. Залучення здобувачів вищої освіти до участі у студентських наукових гуртках естетичної спрямованості в умовах професійної підготовки має здійснюватися за такими напрямками, як: дослідження витоків проблеми естетичного виховання дітей дошкільного віку; виявлення актуальних проблем естетичного виховання дошкільників на сучасному етапі розвитку освітньої системи; опанування сучасних підходів та новітніх технологій у галузі естетичного виховання дошкільників; вивчення інноваційного досвіду діяльності закладів дошкільної освіти щодо здійснення естетичного виховання дітей; формування науково-дослідних і практичних умінь та навичок задля подальшого застосування у професійній діяльності. Саме за таких умов стає можливим удосконалення підготовки фахівців з дошкільної освіти у галузі естетичного виховання дітей дошкільного віку, зокрема формування їхньої естетичної компетентності як необхідного складника професійної майстерності.

Ключові слова: компетентнісний підхід, естетична компетентність, естетична культура, майбутні вихователі закладів дошкільної освіти, професійна підготовка, науково-дослідна діяльність, студентський науковий гурток.

Постановка проблеми. На сучасному етапі реформування вищої освіти актуальності набуває питання застосування компетентнісного підходу у процесі навчання, згідно з яким окреслюються чіткі напрями підготовки майбутніх фахівців. Так, зокрема, розроблений стандарт вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта», який введено в дію з 2019/2020 навчального року, орієнтує викладачів закладів вищої освіти на відповідні компетентності, якими повинні оволодіти майбутні вихователі закладів дошкільної освіти упродовж навчання, а саме інтегральна, загальні та спеціальні (фахові). Серед різнобічного переліку компетентностей, поданих у цьому нормативному документі, слід виділити як обов'язкову естетичну компетентність, яка передбачає наявність у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти здатності до формування в дітей раннього і дошкільного віку елементарних уявлень про різні види мистецтва і засоби художньої виразності (слово, звуки, фарби тощо), досвіду самостійної творчої діяльності, а також до організації і керівництва ігровою, художньо-мовленнєвою, художньо-продуктивною (образотворча, музична, театральна) діяль-

ністю дітей і розвитку у них креативного мислення [8, с. 8–9]. Це зумовлює необхідність перегляду підходів у процесі підготовки майбутніх фахівців у галузі дошкільної освіти, пошуку нових форм підвищення їхньої естетичної компетентності з орієнтацією на естетичні цінності та ідеали.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відповідно до зазначеної проблеми з'являються різноманітні погляди та підходи до визначення сутності поняття «компетентнісний підхід». Зокрема, теоретичні аспекти та перспективні напрями компетентнісного підходу в освітній галузі вивчали такі вчені, як: І. Драч, І. Бех, Н. Бібік, Л. Ващенко, І. Єрмаков, О. Курок, О. Локшина, О. Овчарук, Л. Паращенко, Л. Пильгун, О. Пометун, І. Родигіна, О. Савченко, Т. Смагіна, С. Трубачова та ін. На основі аналізу та узагальнення наукової думки найбільш поширеним є трактування цього поняття як створення в освітньому середовищі таких педагогічних умов, які сприятимуть ефективному формуванню у здобувачів вищої освіти здатності вирішувати завдання практичного характеру відповідно до знань, умінь і навичок, здобутих у процесі навчання. Ключовою категорією компетентнісного

підходу є компетентність, яка набувається особистістю у процесі навчальної діяльності і визначає характеристику фахівця із відповідними сформованими компетенціями. Тобто компетенції у цьому разі виступають у ролі очікуваних досягнень, що підтверджують здатність особистості самостійно виконувати певну діяльність, спираючись на сформовану систему знань [5, с. 175; 7, с. 33].

Питання формування професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі дошкільної освіти досліджували Л. Артемова, Г. Беленька, А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Поніманська, О. Сухомлинська, Т. Танько та інші науковці. При цьому значний інтерес з боку науковців Г. Падалки, О. Ростовського, О. Рудницької, Т. Танько, Г. Шевченко та ін. становить проблема естетичної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, зокрема, формування у них естетичних цінностей, естетичної культури засобами мистецтва, естетичного досвіду у процесі фахової підготовки. На основі аналізу наукових джерел встановлено, що проблема формування естетичної компетентності майбутніх фахівців з дошкільної освіти в умовах професійної підготовки є актуальною та потребує її вирішення у різноманітних аспектах, зокрема у напрямі пошуку шляхів удосконалення змісту, засобів, форм і методів розвитку зазначеної компетентності, дослідження відповідних педагогічних умов, які сприятимуть вирішенню зазначеної проблеми.

Мета статті – обґрунтувати організаційно-педагогічні умови формування естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу. З огляду на специфіку нашого дослідження слід відзначити, що компетентнісний підхід у процесі опанування дисциплін художньо-естетичної спрямованості передбачає формування у здобувачів вищої освіти загальнокультурних і художньо-естетичних компетентностей і орієнтує освітній процес на творчу діяльність особистості.

Наявність сформованої загальнокультурної компетентності у фахівця передбачає розвиток його культури у різноманітних аспектах, зокрема оволодіння культурою міжособистісних відносин, опанування культурної та духовної спадщини світового масштабу на засадах толерантності, національних та загальнолюдських цінностей тощо [9, с. 60]. Одним із вагомих складників загальної культури особистості є її естетична культура. Вона характеризується як сформована якість особистості до естетичного осягнення навколишнього світу, тобто здатність сприймати, розуміти і творити за законами краси як у галузі мистецтва, так і у всіх сферах життєдіяльності людства [3, с. 234].

У процесі оволодіння естетичною культурою відбувається формування художньо-естетичної

компетентності особистості, яка ґрунтується на опануванні знань про художню культуру людства та обізнаності із суспільними естетичними цінностями. У результаті цієї роботи у майбутніх фахівців накопичуються уміння і навички аналізувати та оцінювати твори мистецтва, формуються художньо-естетичні світоглядні позиції, з'являється потреба до самоосвіти і самовдосконалення у мистецькій діяльності. Так, зокрема, Л. Гарбузенко акцентує увагу на тому, що поняття художньо-естетичної компетентності узагальнює у собі соціально значимі показники та результати отриманої майбутніми фахівцями освіти з питань естетичного виховання та навчання дітей у процесі художньо-продуктивної діяльності і передбачає вільне володіння загальними естетичними знаннями і поглядами, здатність до художньо-творчої діяльності [2, с. 139].

При цьому поняття «естетична компетентність» значно ширше за поняття «художньо-естетична компетентність», оскільки не обмежує діяльність особистості галуззю мистецтва. Так, зокрема, Л. Масол розглядає естетичну компетентність як складні особистісні утворення міждисциплінарного характеру, які формуються під час опанування різних видів мистецтва, а також передбачають здатність особистості орієнтуватися в естетичних параметрах інших сфер життєдіяльності поза мистецьким колом відповідно до сформованих естетичних ідеалів і цінностей, системи інтегрованих художньо-естетичних знань і досвіду [4, с. 21].

Схожої думки дотримується В. Рожнова, поняття «естетична компетентність» дослідниця трактує як важливий складник естетичної культури особистості, здатність виявляти естетичне ставлення до світу в різних сферах діяльності людини, оцінювати предмети і явища, їх взаємодію, що формується під час опанування різних видів мистецтва та потребу діяти за законами простоти, гармонії й краси [7, с. 34].

Ознайомлюючи майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах професійної підготовки із кращими надбаннями у галузі мистецтва, необхідно прогнозувати і створювати такі педагогічні умови, які сприятимуть засвоєнню та розумінню ними художніх цінностей, прагненню діяти не тільки у мистецькій діяльності, а й творчо самореалізовуватися в усіх сферах життєдіяльності, а також самовдосконалюватися в естетичному напрямі. Компетентнісний підхід у цьому разі передбачає підготовку майбутніх вихователів з критичним мисленням, високою культурою, естетичними цінностями, універсальних у будь-якій сфері діяльності людства.

Значну роль у процесі підготовки висококваліфікованих педагогічних фахівців відіграє залучення їх до самостійного пошуку новітньої

інформації, яка стрімкими темпами змінюється відповідно до запитів суспільства. Здатність до постійного оновлення та творчого оперування професійними знаннями, генерування педагогічно цінних ідей у практичну діяльність великою мірою формується під час науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти, досвід якої вони здобувають у межах університетського навчання.

Саме науково-дослідна робота характеризується як пошукова діяльність наукового характеру, у результаті якої суб'єктивне пізнання дійсності набуває певної об'єктивної теоретичної і практичної значущості і новизни [6, с. 140]. Науково-дослідна діяльність здобувачів вищої освіти передбачає роботу за трьома основними напрямками:

- як невід'ємна частка всього навчально-виховного процесу, що регламентується календарно-тематичними і навчальними планами та програмами, обов'язковими для виконання всіма здобувачами вищої освіти;

- як складник позанавчального процесу, що реалізується у межах роботи наукових гуртків, проблемної групи тощо;

- звітування про ефективність її організації та результативність наукових пошуків під час науково-практичних заходів, конференцій, конкурсів тощо [6, с.142].

Найважливішим є те, що останнім часом науково-дослідна робота у вищій школі стала найпотужнішою рушійною силою професійної підготовки майбутніх фахівців, яка дає можливості виявляти свою ініціативу, творчі задуми, аналітичне та креативне мислення.

Формування естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти важливо здійснювати під час вивчення дисциплін художньо-естетичного спрямування із використанням інноваційних методів викладання проблемно-пошукового характеру, одночасно розвиваючи відповідні знання, уміння і навички і у науково-дослідній діяльності. Однією із дієвих форм науково-дослідної роботи у вищій школі вважається студентський науковий гурток, діяльність якого здійснюється у вільний від занять час і спрямовується на розкриття творчого і наукового потенціалу майбутніх фахівців.

Таким чином, з огляду на великий вплив науково-дослідної діяльності на фахове становлення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, формування у них професійної компетентності, зокрема й естетичної, на факультеті дошкільної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди було створено науковий гурток «Естетичне виховання дошкільників: історія та новаторство», метою якого є активізація і сприяння науково-дослідній роботі здобувачів вищої освіти у галузі естетичного виховання дітей дошкільного віку.

Серед основних завдань студентського наукового гуртка слід відзначити такі як:

- вивчення проблеми естетичного виховання дітей дошкільного віку в історичній ретроспективі;

- розширення та поглиблення знань здобувачів вищої освіти щодо сучасних напрямів наукових досліджень з естетичного виховання дітей дошкільного віку,

- засвоєння теоретичних основ естетичного виховання дошкільників;

- оволодіння принципами, методами, інструментарієм науково-дослідницької роботи;

- набуття членами гуртка навичок дослідження розвитку проблеми естетичного виховання дошкільників на сучасному етапі;

- участь у науково-практичних конференціях, наукових семінарах тощо.

Основними формами роботи у студентському науковому гуртку є підготовка наукових доповідей, рефератів, участь у круглих столах, наукових семінарах, підготовка тез доповідей і наукових статей до науково-практичних конференцій тощо. При цьому слід враховувати, що зазначений вид роботи має здійснюватися з урахуванням індивідуальних інтересів, можливостей і здібностей учасників наукового процесу та сприяти формуванню у них критичного мислення.

Отже, у процесі роботи студентського наукового гуртка майбутні фахівці з дошкільної освіти не тільки поглиблюють знання у галузі естетичного виховання дітей, а й набувають умінь та навичок бачити наукову проблему, здійснювати творчий і неординарний підхід до її вирішення, застосовувати педагогічно цінний досвід у практичній професійній діяльності.

Висновки і пропозиції. З огляду на вищезазначене, слід відзначити, що залучення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до участі в студентських наукових гуртках естетичної спрямованості в умовах професійної підготовки значною мірою сприятиме поглибленню процесу формування їхньої естетичної компетентності як необхідного складника професійної майстерності. Діяльність студентського наукового гуртка у цьому аспекті необхідно спрямовувати за такими напрямками, як: дослідження витоків проблеми естетичного виховання дітей; виявлення актуальних проблем естетичного виховання дошкільників на сучасному етапі розвитку освітньої системи; опанування сучасних підходів та новітніх технологій у галузі естетичного виховання дошкільників; вивчення інноваційного досвіду діяльності закладів дошкільної освіти щодо здійснення естетичного виховання дітей; формування науково-дослідних і практичних умінь та навичок задля подальшого застосування у професійній діяльності. Саме за таких умов стає можливим удосконалення підготовки фахівців з дошкільної освіти у

галузі естетичного виховання дітей дошкільного віку, зокрема формування їхньої естетичної компетентності.

Список використаної літератури:

1. Алмаші-Копин А.В., Беспалько Л.А., Білик О.В. Теоретичні основи формування художньо-естетичної компетентності майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти. *Інноваційна педагогіка: Теорія і методика професійної освіти*. 2020. Вип. 21. Т. 1. С. 143–146.
2. Гарбузенко Л. Система навчальних завдань для формування художньо-естетичної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2015. № 12. С. 137–143.
3. Грищенко Т.А. Естетичне виховання як актуальний напрям професійної підготовки фахівців педагогічного профілю. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2019. Вип. № 1. С. 231–237.
4. Масол Л.М. Художньо-педагогічні технології в основній школі: єдність навчання і виховання : методичний посібник. Харків : «Друкарня Мадрид», 2015. 178 с.
5. Овсієнко Л.М. Концептуальний та інноваційний потенціал компетентнісного підходу до навчання студентів-філологів. *Молодий вечірний*. 2014. № 12(15). С. 173–176.
6. Пономарьова Г.Ф. Науково-дослідна робота студентів у ВНЗ як складник їхньої професійної підготовки. *Наукові записки кафедри педагогіки*. Харків, 2010. Вип. 24. С. 138–144.
7. Рожнова В.М. Характеристика підходів до визначення змісту основних понять дослідження проблеми розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*. 2018. Вип. 37. С. 32–38.
8. Стандарт вищої освіти України за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20andarty/2019/11/22/2019-11-22-012doshkilna-B.pdf>.
9. Ярош А. Загальнокультурна компетентність: проблеми, досвід, перспективи. *Формування загальнокультурної компетенції майбутніх фахівців : збірник наукових праць / за ред. О.С. Березюк, О.М. Власенко*. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. С. 59–63.

Cherniavska M. Formation of aesthetic competence of future educators of preschool education institutions in the conditions of professional training

The theoretical foundations of the formation of aesthetic competence for future educators of preschool education institutions are covered in the article, organizational and pedagogical conditions for improving the aesthetic training of specialists are justified. The author believes, that the formation of the appropriate level of aesthetic competence of applicants for higher education in terms of professional training is important to carry out both during the study of disciplines of aesthetic direction with using innovative methods of teaching problem-solving nature, and by involving them in research activities in the field of aesthetic education of preschool children. One of the effective forms of research activity in higher education is a student research group, whose activities are carried out in free time and aimed at revealing the creative and scientific potential of future professionals. Involvement of higher education applicants to participant in student scientific circles of aesthetic orientation in the conditions of professional training should be carried out in such areas as: research of the problem of aesthetic education of preschool children; identification of current problems of preschoolers' aesthetic education on the current stage of the educational system development; mastering modern approaches and the latest technologies in the field of aesthetic education of preschoolers; study of innovative experience of preschool education institutions in relation to implementation of aesthetic education of children; formation of research and practical skills and abilities for further application in professional activities. Precisely with such conditions it is possible to improve the training of specialists in preschool education in the field of aesthetic education of preschool children, the formation of their aesthetic competence as a necessary component of professional skills.

Key words: competent approach, aesthetic competence, aesthetic culture, future educators of preschool education institutions, professional training, research activity, student scientific circle.